

**Palvelualojen
ammattiliitto**

Servicefacket

TOIMINNAN JA TALOUDEN SUUNTAVIIVAT

2017

Toiminnan ja talouden suuntaviivat 2017

Suomessa politiikkaa vaivaa ennakoimattomuus. Esimerkiksi maan hallitus on välillä ajanut jotain asiaa päättäväisesti, mutta vain muutaman kuukauden kuluttua luopunut siitä vähin äänin. Maassamme moni odottaa jälleen selkeää käännettä parempaan sekä taloudessa että työllisyydessä. Viime vuodet todellisuus on ollut kuitenkin ennusteita heikompi. Työmarkkinoilla tulevaisuudennäkymät ovat kaukana toisistaan. PAM toimii strategiansa tavoitteiden saavuttamiseksi ja varautuu tässä toimintaympäristön kuvauksessa kerrottuun ennakoimattomuuteen.

Vaihtoehtoja etsimässä

Pääministeri Sipilän johtama hallitus on muuttanut poliittista toimintaympäristöämme hyvin lyhyessä ajassa merkittävästi. Päätösten valmisteluprosessi on muuttunut vähemmän ennakoitavaksi ja lopputuloksiltaan poukkoilevammaksi. Hallitus näyttää kuitenkin sitoutuneen ainakin toistaiseksi vahvasti kahteen tavoitteeseen, valtion velkaantumisen pysäyttämiseen laajoilla julkisen talouden säästöillä ja kokonaisveroasteen ennallaan pitämiseen. Punaisena lankana läpi eri hallinnonalojen kulkee lisäksi ajatus sääntelyn purkamisesta, joka myös norminpurkutalkoina tunnetaan.

Hallitusohjelmassa ja toimintasuunnitelmassa norminpurku sai selkeästi erilaisen merkityksen kuin mitä ne olivat 2015 eduskuntavaaleja edeltäneessä keskustelussa. Tuolloin puhuttiin ihmisten ja yritysten arjen pienistä hankaluuksista. Hallitusohjelmassa viittaukset sen sijaan liittyvät yritysten toimintaedellytyksiin, elinkeinotoimintaan sekä ympäristöön ja toisaalta julkisen sektorin henkilöstön kelpoisuusvaatimuksiin.

E erityisen merkityksellinen kirjaus löytyy hallitusohjelman liitteistä: ”Toimintavapauden lisäämisen, yritysten ja kolmannen sektorin hyödyntämisen sekä normien purkamisen kautta arvioidaan saavutettavan merkittävät säästöt julkiseen talouteen.” Toisin sanoen normien purun motiivi muuttui korostuneesti säästämistarpeen täyttämiseksi.

Samalla norminpurku alkoi konkretisoitua elinkeinotoiminnassa ja työmarkkinoilla mm. kauppojen aukiololainsäädännön kumoamisella sekä vaatimuksilla työn teettämisen tapojen helpottamisesta. Digitalisaation ja toimintatapojen uudistamisen sijaan kyse onkin leikkauksista ja heikennyksistä, jotka kohdentuvat valmiiksi vaikeassa tilanteessa oleviin ihmisiin.

Ammattiyhdistysliikkeen suuri yhteinen tehtävä on tuoda yhteiskunnalliseen keskusteluun perusteltuja ja realistisia vaihtoehtoja talous- ja työllisyyskasvun mahdollistamiseksi. Julkisen talouden tasapainottaminen vaatii toimia. Toteutettavat keinot ovat aina poliittisia valintoja, joiden seurauksista ei ole absoluuttista varmuutta. Oikeistohallituksen valitsemat toimet suosivat vahvasti monikansallisia suuryrityksiä ja lisäävät eriarvoisuutta ja epäoikeudenmukaisuuden tunnetta, joka pahimmillaan ruokkii nationalismia. Oivan alustan vahvalle arvokeskustelulle, erityisesti sosiaali- ja terveystalouden tulevaisuudesta, tarjoaa kevään 2017 kuntavaalit.

Talouden käänne käsillä

Suomen talous on pitkään jatkuneen laskun jälkeen lähtenyt jälleen vaimeaan kasvuun. Bruttokansantuote kasvoi puoli prosenttia vuonna 2015, mikä on noin prosenttiyksikön verran hitaampi kasvuvauhti kuin euroalueella keskimäärin. Suomi on jäänyt maailman- ja euroalueen talouden kehityksestä selvästi jälkeen ja Suomen kasvuvauhdin ennustetaan säilyvän lähivuosina Euroopan hitaimpien joukossa. Vuoden 2016 kasvuksi ennustetaan yhtä prosenttia ja vuoden 2017 kasvuksi 1,1 prosenttia.

Suomen talouden heikkoa tilaa selittävät suurelta osin ICT- ja metsäteollisuuden heikko kehitys. Näiden sektoreiden ongelmat kärjistyivät samaan aikaan kansainvälisen finanssikriisin kanssa. Venäjän-viennin dramaattinen lasku on myös vaikuttanut Suomen talouden heikkoon kehitykseen. Lisäksi kireä finanssipolitiikka ja sen myötä julkisen kulutuksen väheneminen on hidastanut kasvuvauhtia.

Talous on kuitenkin elpymässä ja vienti on alkanut vauhdittua erityisesti palveluviennin vetämänä. Palveluvienti kasvaa entisestään pelialan tuottojen ja matkailualan piristymisen myötä. Kokonaisviennin ennustetaan kasvavan tänä vuonna vaimeasti, mutta lähtevän reippaaseen kasvuun vuonna 2017. Ulkomaankaupan kasvu vaikuttaa positiivisesti tukkukauppaan, missä kehitys on ollut hyvin vaimeaa viime vuosina.¹

Työllisyys paranee myöhemmin

PAMin aloista kaupan alalla työllisyyden kehitys on ollut hyvin heikkoa. Tukkukaupassa palkansaajamäärä on ollut laskussa jo pidempään. Majoitus- ja ravitsemisalalla palkansaajamäärä taas on hivenen kasvanut. Voimakkaimmin palkansaajamäärä on kasvanut kiinteistöpalvelualalla². Kauppojen aukiolojen laajentamisen vaikutusta palvelualojen työllisyyteen ei vielä näe tilastoista, mutta tilannetta seurataan. Aukioloaikojen laajentumisen tulisi näkyä työntekijöiden työtuntien lisääntymisenä.

Palvelualojen osalta kasvu vauhdittuu vuonna 2017 kuluvaan vuoteen verrattuna. Tukkukaupan myynnin määrä lähtee nousuun vuonna 2016 ja kasvaa voimakkaammin, noin 1,7 prosenttia, vuonna 2017. Tukkukaupan myyntiä vauhdittaa myös rakennusalan kasvu. Vähittäiskaupan kasvu on vaimeampaa, ja kasvu pysyy lähellä nollaa. Myös majoitus- ja ravitsemistoiminnan kasvu hidastuu. Kiinteistöalan kasvu säilyy vakaana, ja myynnin määrä kasvaa vuonna 2017 1,3 prosenttia³.

Ylipäättään työttömyyden kasvu vaikuttaa pysähtyneen, mutta työllisyys ei näytä merkittävästi kohenevan lähivuosina. Viennin ja tuotannon piristyminen kasvattaa hiukan työllisyyttä. Silti myös vuonna 2017 työttömyysasteen ennustetaan pysyvän korkeana, yli 9 prosentissa. Pitkään jatkunut talouden heikko tilanne on kasvattanut pitkäaikaistyöttömyyttä ja rakennetyöttömyyttä².

¹ Ennusteiden lähde: Palkansaajien tutkimuslaitos, Etlä, Suomen Pankki.

² Lähde: Tilastokeskus.

³ Toimialaennusteiden lähde: Etlä Suhdanne 2016:1.

Palvelualojen merkitys työllistäjänä kasvaa entisestään, kun teollisuustuotanto vähenee ja teollisuus menettää työpaikkoja. Heikkoa työllisyystilannetta ei saa käyttää tekosyynä työehtojen polkemiseen.

Turvapaikanhakijoiden lisääntynyt määrä aiheuttaa lisäpaineita maahanmuuttajien tehokkaan kotoutumisen toteuttamiseen. Palvelualoilla on suuri merkitys maahanmuuttajien työllistäjänä ja täten PAMin työpaikoilla on keskeinen rooli maahanmuuttajien kotoutumisessa yhteiskuntaamme. PAM haluaa ehkäistä kaksien työmarkkinoiden syntymisen Suomeen. Siksi on tärkeää, että ihmiskauppaan, työperäiseen hyväksikäyttöön ja paperittomien työntekijöiden asemaan liittyvät ilmiöt tunnistetaan ja niihin myös puututaan.

Nuorten työllisyystilanne on heikentynyt. Palvelualoilla on merkittävä rooli nuorten työllistäjänä, minkä myötä nuorten työllisyystilanne heijastuu myös palvelualoihin. Nuorisotyöttömyyden torjunnassa keskeisiä keinoja ovat nuorisotakuu ja erilaiset kokeilut työpaikalla tapahtuvan oppimisen ja oppisopimuskoulutuksen lisäämiseksi. Tällöin on huolehdittava, ettei nuorten oikeuksia työelämässä poljeta, eikä työssäoppijoilla korvata palkattua työvoimaa.

Työmarkkinaskenaarioita

Tätä kirjoitettaessa (huhtikuu 2016) ei tiedetä tuleeko kilpailukyky sopimus voimaan. Sillä pyritään alentamaan yksikkötyökustannuksia ja näin kasvattamaan työllisyyttä. Arviot siitä, kuinka paljon sopimus kasvattaisi työllisyyttä, vaihtelevat. PAM neuvottelee kilpailukyky sopimuksen pohjalta kaikilla työehtosopimusaloillaan. Kilpailukyky sopimuksen lisäksi keväällä 2015 linjattiin ns. Suomen mallin käyttöön otosta palkkapolitiikan määrittäjänä jatkossa. Mallista on sovittu vain raamit ja sen yksityiskohdat valmistellaan viimeistään keväällä 2017.

Jos kilpailukyky sopimuksessa päästään neuvotteluratkaisuihin ja se todetaan riittävän kattavaksi sekä Suomen hallituksen toimenpiteet riittäviksi, työehtosopimuksia jatketaan vuodella nykyisen sopimuskauden päättymisajankohdasta lukien. Tällöin syksyllä 2017 päättyisivät PAMin ensimmäiset työehtosopimukset hiihto- ja ohjelmapalvelualoilla ja siitä eteenpäin kaikki, viimeisimmät alkuvuodesta 2018.

Jos neuvotteluratkaisuihin ei päästä, vuoden alussa 2017 neuvotellaan kaikilla PAMin isoilla sopimusaloilla sekä useammalla pienemmällä sopimusosalalla. Tässä tilanteessa on oletettavaa, että neuvottelut tulevat olemaan äärimmäisen vaikeat ja työnantajapuoli tulee esittämään pitkät työehtojen ja palkkojen leikkauslistat neuvotteluihin.

Hallitus on ohjelmansa mukaisesti valmistele massassa heikennyksiä työsopimuslakiin. Nämä tullevat voimaan viimeistään vuoden 2017 alussa. Hallitusohjelmaan on myös kirjattu työaikalain ja vuosilomalain kokonaisuudistukset. Näiden valmistelu alkanee vuonna 2017. Mikäli kilpailukyky sopimus ei toteudu, hallitus palauttaa pakkolakiesitykset uudelleen valmisteluun tai hakee muita keinoja leikata, myös palkansaajilta. Paikallinen sopiminen ja sen laajentaminen pakotetaan myös lainsäädännöllä laajemmin käyttöön yrityksissä. Hallitus vaatii yhä enemmän sopimista yksilötasolle ja halunnee avata mahdollisuuden sopia hallitusohjelman mukaisesti palkkojen alentamisesta alle työehtosopimuksen tason.

Think global, act local

Moni valtio on kääntynyt uusliberaaliin talouspolitiikkaan ja pyrkii lisäämään taloudellista tehokkuutta työntekijöiden oikeuksien kustannuksella. Suomen viimeaikaiset tapahtumat näkyvät maamme kansainvälisessä maineessa vielä pitkään. Pohjolan ay-perhe on onneksi havahtunut yhdessä puolustamaan pohjoismaisen sopimusyhteiskunnan perinnettä.

Euroopassa oikeistopuolueiden ja nationalismin nousu sekä Venäjän harjoittama hajaannuksen politiikka tuovat uusia haasteita. Pitkittynyt Syyrian sota, Isisin valtapyrkimykset ja muut levottomuudet ovat johtaneet Euroopassa tilanteeseen, jossa maiden on pohdittava keinoja tarjota pakolaisille suojaa ja mahdollisuuksia elämän jatkamiseen mm. työtä tekemällä.

Kokonaisuutena kansainvälinen tilanne korostaa tarvetta tukea globaalisti sellaista demokraattista ja taloudellista kehitystä, joka hillitsee laajoja muuttoliikkeitä. Suomen poikkeuksellisen rankat kehitysapuun – myös SASKin tukeen – kohdistuneet leikkaukset vaikuttavat päinvastaiseen suuntaan. Niillä voi olla kielteinen vaikutus kolmansien maiden ay-liikkeiden kehityskaareen.

Vaikka ongelmia on paljon, uudet YK:n kestävän kehityksen tavoitteet antavat vahvan tuen globaalin ay-liikkeen työlle. Erityisesti ihmisarvoista työtä ja talouskasvua koskeva tavoite tulee näkymään entistä laajempina ponnisteluina säällisen työn agendan edistämiseksi. Yhteisten etujen ajaminen edellyttää ammattiliitolta entistä laajempaa ja syvempää yhteistyötä yli rajojen. Monet meille tutut työelämän ilmiöt esiintyvät kaikkialla maailmassa. Näitä ovat esimerkiksi prekaarityö, ulkoistaminen, tasa-arvokysymykset, alipalkkaus ja harmaa talous. On tärkeää, että ammattiliitot eri maissa tekevät tiivistä yhteistyötä, esim. jakavat hyviä käytäntöjä ja ratkaisuja keskenään.

Järjestämistyö ja sen tukeminen säilyy kansainvälisen ay-liikkeen perustehtävänä. Erityisenä tavoitteena on saada Keski- ja Itä-Euroopan sekä Turkin järjestäytymisaste nousuun. Tätä työtä varten palvelualojen Eurooppa-sihteeristö, UNI Europa, on perustanut uuden eurooppalaisen järjestämiskeskuksen, jonka työ pääsee kunnolla käyntiin vuonna 2017.

Palvelusektori on suuri työllistäjä ja lähes ainoa kasvava elinkeino monessa maassa. Jopa 90 % kaikista maailmassa seuraavan vuosikymmenen aikana syntyvistä työpaikoista luodaan palvelusektorille. Näin ollen palvelualojen merkitys uuden työelämän standardien luojana kasvaa. Liittojen pitää varmistaa, että uusilla työpaikoilla toteutuu alusta alkaen järjestäytymisoikeus, säälliset työolot ja elämiseen riittävä palkka.

Palvelualoilla toimii paljon monikansallisia yrityksiä, joilla on työntekijöitä ympäri maailman, myös Suomessa. Monikansalliset ovat usein oman alansa markkinajohtajia ja määrittelevät varsinkin kehittyvissä maissa alan yritysten tarjoamien palvelujen hintatason. Ne pystyvät siten vaikuttamaan koko alan työehtoihin. Siksi maailmanliittomme UNI Global panostaa globaalien puitesopimusten solmimiseen monikansallisten yritysten kanssa. Puitesopimuksella yritys sitoutuu tunnustamaan ammattiyhdistykset ja takaamaan järjestäytymisvapauden toimipaikoillaan.

EU:n politiikassa keskeisinä ovat paremman sääntelyn paketti ja digitaaliset sisämarkkinat. Myös useat eri vapaakauppasopimuksista käytävät neuvottelut edellyttävät ay-liikkeeltä valppautta ja edunvalvontaa.

EU-lainsäätäjien asenteet veroparatiiseja ja veronkiertoa vastaan ovat vahvistuneet ja on todennäköistä, että veronkiertomahdollisuuksia aletaan tilkitä entistä tehokkaammin.

PAM muutoksessa

PAMin uusi strategia on ollut voimassa vuoden 2016 alusta. Samalla aikataululla PAM on uudistanut organisaatiotaan ja keväällä 2016 aluerakennettaan. Uudistusten juurruttaminen vie aikansa, mutta tällä kertaa sitä vaikeuttaa edellä kuvattu toimintaympäristön epävakaas ja liiton taloudellinen tilanne.

Vaikea työllisyystilanne on pakottanut meidät muuttamaan jäsenmaksuosuuksia työttömyyskassan eduksi. Ennustettu talouskasvu näkyy työllisyudessa vasta viiveellä eli joudumme luultavasti kiristämään vyötä edelleen. On siis mahdollista, että liiton jäsenmaksu pitää tavalla tai toisella muuttaa vuodeksi 2017 .

Strategiassa päätettiin järjestämisideologian sisällyttämiseksi osaksi työtämme. Muutos on suuri ja näkyy lähes kaikessa toiminnassamme. Toinen mielenkiintoinen toimintatapoihimme vaikuttava muutos on keskustuimiston siirtyminen uusiin tiloihin Hakaniemen Ympyrätalossa.

